

İstanbul Süleymaniye Camii'nin minarelerinden biri

korint tarzı sütunlara benzetilmiştir (Dolmabahçe ve Hırka-i Şerif Camii). Ortaköy Camii (1854), İstanbul'da minarelerinin şerefeleri altındaki akant yaprakları yaldızla boyanmış tek örnektir.

Son dönemde karma (eklektik) üslûpta gövdeleri ince, yoğun bezemeli minareler de yapılmıştır (Pertevniyal Vâlide Sultan Camii, 1871). Yine bu devirde Arap üslûbunun etkisiyle bazı minarelerde şerefelerin üzerleri örtülmüştür (Konya Aziziye Camii, 1872). XIX. yüzyılın sonlarına doğru görülen neo-klasik üslûptaki minarelerde çokgen gövdeler, piramitlerden oluşan pabuçlar, mukarnaslı şerefeler, geometrik motifli şerefe korkulukları ve uzun külâhlarla klasik görüntü yeniden yaşatılmaya çalışılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "nvr" md.; Semavi Eyice, "İstanbul Minareleri", *Türk San'atı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri*, İstanbul 1963, I, 31-132; a.mlf., "İstanbul'da Bazı Cami ve Mescit Minareleri", *TM*, X (1953), s. 247-268; a.mlf., "Minâre", *İA*, VIII, 329-335; A. Petersen, *Dictionary of Islamic Architecture*, London 1966, s. 187-191; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, İstanbul 1984, s. 45, 48, 63, 86, 102, 114, 234; Celâl Esad Arseven, *Türk Sanatı Tarihi*, İstanbul, ts. (Maarif Basımevi), s. 228-234; R. Hillenbrand, "Minaret", *Dictionary of the Middle Ages* (ed. J. R. Strayer), New York 1987, VIII, 396-397; a.mlf., *Islamic Architecture Form, Function and Meaning*, Edinburgh 1994, s. 129-171; a.mlf., "Manâra", *EP* (İng.), VI, 361-368; Ara Altun, *Ortaçağ Türk Mimarisinin Anahatları İçin Bir Özet*, İstanbul 1988, s. 9, 28, 33, 38, 49; J. M. Bloom, *Minaret: Symbol of Islam*, Oxford 1989; a.mlf., "The Minaret Before The Saljuqs", *The Art of the Saljuqs in the Iran* (ed. R. Hillenbrand), California 1994, s. 12-28; a.mlf., "Creswell and the Origins of the Minaret", *Muqarnas*, VIII, Leiden 1991, s. 55-58; J. Moline, "Saljuq Minarets in Iran: Developments in the Decorative Scheme", *The Art of the Saljuqs in the Iran* (ed. R. Hillen-

brand), California 1994, s. 38-45; Hüsvrev Tayla, "Sinan Minarelerinin Mimaride ve Şehircilikteki Yeri", *Uluslararası Mimar Sinan Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 1996, s. 49-72; Aygün Ülgen, *Klasik Devir Minareleri: Osmanlı Cami Planında Minarenin Konumu*, İstanbul 1996, s. 1-11, 224-259; R. J. H. Gottheil, "The Origin and History of the Minaret", *JAOS*, XXXI/2 (1909), s. 132-154; K. A. C. Creswell, "The Evolution of the Minaret with Special Reference to Egypt", *Burlington Magazine*, XLVIII, London 1926, s. 134-140, 252-258, 290-298; Sedat Çetintaş, "Minarelerimiz", *Güzel Sanatlar*, sy. 4, İstanbul 1942, s. 57-74; Derviş Karamanoğlu, "Minare, Mahya ve Kandilin Tarihi", *Tarih Hazinesi*, I, İstanbul 1950, s. 406-408; Kamal El-Din Sameh, "Minarets in North Africa and Spain", *Bulletin of the Faculty of Arts*, XV/2, Cairo 1954, s. 181-187, rs. 1-15; a.mlf., "Minarets in Persia and India", a.e., XVI/1 (1954), s. 1-5; İbrahim Hakkı Konyalı, "Minarenin ve Kandilin Tarihi", *Tarih Konuşuyor*, IV/20, İstanbul 1965, s. 1651-1653; A. Hutt, "The Central Asian Origin of the Eastern Minaret Form", *As.Af.*, New series VIII [Old series XLIV] (1977), s. 157-162; Ekrem Hakkı Ayverdi, "Osmanlılarda Minare", *KAM*, sy. 4 (1979), s. 17-28; B. O'Kane, "Saljuq Minarets: Some New Data", *Asl.*, XX (1984), s. 85-101, plan XI-XIV; A. Osman Uysal, "Anadolu Selçuklularından Erken Osmanlı Dönemine Minare Biçimindeki Gelişmeler", *DTCFD*, XXXIII/1-2 (1990), s. 505-534; a.mlf., "Erken Osmanlı Döneminde Sırlı Tuğlalı Minareler", *TTK Bildiriler*, X (1994), V, 2349-2367, lv. 491-499; a.mlf., "Zaviyeli Camilerde Minare Problemi", *TEt.D.*, sy. 20 (1997), s. 47-63; Mehmet Yardımcı, "Geçmişin Sessiz Tanıklar Tahta Minareler", *Kültür ve Sanat*, sy. 30, Ankara 1996, s. 62-64; "Minare", *SA*, III, 1409-1411; E. Diez, "Minâre", *İA*, VIII, 323-329; G. S. P. Freeman-Grenville, "Manâra", *EP* (İng.), VI, 368-370; Şerare Yetkin, "Ab-bâsiler", *DİA*, I, 51; Câsim el-Übûdî, "İşbiliye", a.e., XXIII, 429; A. Ödekan, "Minare", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, II, 1259.

FİLİZ GÜNDÜZ

MINBER

(المنبر)

Camilerde cuma ve bayram namazlarında hatibin üzerine çıkararak hutbe okuduğu basamaklı mimari unsur.

Sözlükte "yükselme; yükseltme" anlamlarındaki **nebr** kökünden türeyen **minber** kelimesi "kademe kademe yükselerek çıkılan yer" demektir. Genelde camilerde hatibin hutbe okurken daha iyi görülmek ve sesini daha iyi duyurmak üzere çıktığı basamaklı mimari unsuru, bazan da kürsü, koltuk, taht vb.ni ifade eder. Hassân b. Sâbit'in müşrikleri hicvetmesi için Mescid-i Nebevî'de geçici olarak kurulan kürsüye minber deniliyordu (*Müsned*, VI, 72; Ebû Dâvûd, "Edeb", 87). Hz. Peygamber, cennet ehlinin oturacağı nurdan (*Müsned*,

V, 236, 237, 239; Tirmizî, "Zühd", 53) ve altın ile gümüşten yapıp inci ve kıymetli taşlarla süslenmiş (İbn Mâce, "Zühd", 39; Tirmizî, "Şıfatü'l-cenne", 15) minberlerden söz eder ki kelime burada "taht" veya "koltuk" anlamındadır. Rivayete göre ilk defa minber kullanan kişi Hz. İbrâhîm'dir (Fâkihî, III, 209; Taberânî, XX, 167). Eski Ahid'de Ezra'nın, Mûsâ'nın şeriat kitabını bu iş için yapılan ahşap bir minberin üzerinde okuduğu kaydedilmektedir (Nehemya, 8/4). Günümüz sinagoglarında bulunan kürsülere Grekçe **bemadan** gelen **bimah** ve **el-minberden almemar** adları verilmektedir (*EJd.*, IV, 1002).

Önceleri bir hurma kütüğüne yaslanarak konuşan Hz. Peygamber için hicretin 7 (628) veya 8. yılında ilgın ağacından iki basamak ve bir oturma yerinden (mak'ad) ibaret bir minber yapılmıştı. Yaklaşık 1 m. yüksekliğindeki bu minberin oturma yerinin ön taraf köşelerinde muhtemelen uçları topuzlu iki dikme bulunuyordu (İbn Sa'd, I, 254; İbn Ebû Şeybe, III, 450); minber sade bir işçiliğe sahipti (İbn Abdürabbih, VII, 289). Hz. Ebû Bekir halife olunca Resûl-i Ekrem'e hürmeten minberin ikinci basamağına, Hz. Ömer birinci basamağına, Hz. Osman ise altı yıl birinci basamağına ve ardından mak'adına oturmuştu (Semhûdî, I, 282). Resûlullah'ın minberi asâsı ile birlikte "üdân" adıyla anılır; Ferezdak bir beytinde bunu kastederek mülkün kendisine iki üd ve bir hâtem (mühür) miras kalan kişiye ait olduğunu söyler (*Lisânü'l-'Arab*, "avd" md.). Nitekim daha önce Muâviye b. Ebû Süfyân da minberi hâkimiyetini güçlendirmek amacıyla Şam'a taşımak istediğinde, Medine Valisi Mervân b. Hakem'e bir mektup yazmıştı. Ancak marangoz minberi sökmeye başlayınca güneş tutulmuş ve gündüz vakti yıldızlar görünmüştü. Bundan korkuya kapılan Mervân, Muâviye'nin halka sesini daha iyi duyurmak için kendisinden minberin yükseltilmesini istediğini söyleyerek ona altı basamak daha ilâve ettirmişti (Abdülhay el-Kettânî, I, 150). Abbâsî Halifesi Mehdî-Billâh, 161'de (778) ifa ettiği hac sırasında minberi tekrar eski haline getirmek istemişse de İmam Mâlik onun tamamen dağılması endişesiyle bunu uygun görmemiş ve halife de kararından vazgeçmiştir (İbn Şebbe, I, 18). 654 (1256) yılındaki yangına kadar yerinde kalan ve bu tarihte yanması Abbâsî Devleti'nin zevaline işaret sayılan Hz. Peygamber'in minberi, mescidin devlet yönetiminin merkezi olduğu ilk dö-

MİNBER

nemlerde hutbe iradından öte birtakım fonksiyonlar üstlenmişti. Halifeler bu minber üzerinde biat alıyor, kadılar da özellikle liân gibi bazı davalara, yemin veya şahitlik edecek kişilerin ondan etkilenerek yalan söylemekten çekinecekleri düşüncesiyle bu minberin önünde bakıyorlardı. Mescid-i Nebevî'ye yangından iki yıl kadar sonra Yemen Resûlî Hükümdarı el-Melikü'l-Muzaffer, ondan on yıl sonra Memlük Sultanı I. Baybars, 797'de (1394-95) Berkuk ve 820'de (1417) el-Melikü'l-Müeyyed Şeyh el-Mahmûdî tarafından gönderilen minberler konulmuştur (Bedreddin el-Aynî, V, 304). Halen mevcut olan minber Osmanlı Sultanı III. Murad'ın armağanıdır (ayrıca bk. MESCİD-i NEBEVÎ).

Mescid-i Nebevî'den sonra ilk minber Mısır'da Amr b. Âs Camii'ne konulmuş, ancak bunu duyan Hz. Ömer, Amr'a bir mektup yazarak minberi kaldırmasını ve müslümanlara önlerinde ayakta durarak hitap etmesini istemiştir (İbn Haldûn, s. 477; Makrîzî, II, 247). Halifenin vefatından ardından camiye bu minber tekrar konulmuş olmalıdır; çünkü 93 (711-12) yılında Kurre b. Şerîk'in Amr zamanında yapılan minberi yenisiyle değiştirdiği rivayet edilmektedir. Hulefâ-yi Râşidîn dönemi sona ermeden ve özellikle Emevîler devrinde yerleşim merkezlerinin önemi cuma mescidi ve minberinin olmasıyla ifade ediliyordu. Mekke Haremi'ne ilk minber Muâviye b. Ebû Süfyân tarafından konulmuş ve ahşaptan, üç basamaklı, taşınabilir olan bu minber Hârûnürreşid'in hediyesi dokuz basamaklı, nakışlı minber getirilince Arafat'a nakledilmiştir (Fâkihî, III, 58 vd.). İlk dönemlerden itibaren tuğla ve kerpiç gibi malzemelerden de minber yapılmıştır. Hz. Ali'nin -muhtemelen Küfe'de- tuğla bir minber üzerinde konuştuğu rivayet edilir (Buhârî, "İftisâm", 5). Mervân b. Hakem'in valiliği devrinde bayram namazlarının kılındığı Medine musallâsında da kerpiçten bir minber bulunuyordu.

Abbâsiler döneminde Hz. Peygamber'in minberini eski haline döndüremeyen Mehdî-Billâh eyaletlerdeki bütün minberlerin üç basamaklı olmasını emretmiştir (Kalkaşendî, I, 186). Ancak ondan sonra çoğunlukla ahşaptan dokuz basamaklı minberlerin yapıldığı ve İslâm dünyasında bu sayının on yediye kadar çıktığı bilinmektedir. Bazı tamirler ve değişiklikler geçirmekle birlikte ana çatısı itibarıyla günümüze ulaşan en eski minber Kayrevan Sidî Ukbe Camii'ne aittir. Tik ağacından yapılmış on bir basamaklı min-

ber ahşap oymacılığının en güzel örneklerinden biridir. IX. yüzyılda Bağdat'tan getirildiği söylenen bu kapisiz tip minberin iskeleti, ilk örnekleri Kubbetü's-sahre kirişlerinde görülen asma yaprak ve filizleriyle süslenmiş, gövde kısmının iki yan aynalığı ve sahanlık çok sayıda dikdörtgen ve üçgen panellerle kapatılmıştır. Pannellerin çoğu geometrik kafeslerden meydana gelmiştir. Bunların bazıları üzerlerindeki çok kaliteli oyma arabesk, asma yaprağı ve çam kozalağı gibi motiflerle Irak'taki erken dönem Abbâsi sanatını yansıtmaktadır.

Günümüze ulaşan en eski minberlerden biri de Fâtımîler devrinde Hz. Hüseyin'in başının bulunduğu söylenen Askalân Ulucamii için yapılan ve rivayete göre baş Mısır'a götürülünce el-Halîl'deki Mescid-i İbrâhîm'e nakledilen (Suâd Mâhir Muhammed, I, 375) 484 (1091) tarihli minberdir. Ceviz ağacından olan minber iki yan cephesi ve kapısı ince oyma girift bitki motifli altıgen, çokgen ve altı köşeli yıldız şeklindeki ahşap parçalarıyla süslenmiştir. Kapının söve ve aynalığında, ayrıca Araplar'ın "meşrebiye" dedikleri kafes tekniğinin uygulandığı korkuluklarda küfî hatlar yer alır. Kapının taç kısmı ve sahanlığı örten kubbenin oturduğu kemersiz kare çatının çevresi mukarnaslıdır. Fâtîmî döneminde minber bu örnekte olduğu gibi kapı, gövde ve üstü kapalı sahanlık (köşk) kısmıyla standart bir şekil almaya başlar; minbere bayrak asma gelenegi de bu devirde başlamıştır. Fâtîmîler'den kalan bir başka minber de Yukarı Mısır'da Kûs şehrinde bulunmakta ve sahanlığı üstünde kubbe bulunmayan tarihî minberlerin sonuncusu sayılmaktadır. 550 (1155) tarihli tik ağacı minber dönemin sonuna doğru ortaya çıkmaya başlayan künde-kârî tekniğinde yapılmış, geometrik ve bitkisel motiflerle süslenmiştir. Üstte yarım daire oluşturan sahanlığın arkalığı girift oymalarla bezelidir ve ortasında, iki yanında örme birer sütun kabartması bulunan yıldız motifleriyle süslü küçük bir mihrap motifi yer alır. Süslemeler, girift dal kıvrımları arasında küfî hattan meydana gelen kalın bir şeritle son bulur.

Memlükler minberlerinde, daha çok künde-kârî ve kakma tekniklerini kullanmışlardır. Önemli bir eser olan İbn Tolun Camii'ndeki Sultan Lâçin minberi (695/1296) çerçen yıldız süslemelere sahiptir. Yalnız zengin kalan bu minberin panoları Kahire Müzesi ile South Kensington Museum'da muhafaza edilmektedir. 698

(1299) yılında Kahire Sâlih Talâi' Camii için Emîr Bektemür el-Çûkândâr (Çevgândâr) tarafından yaptırılan ahşap minber de erken Memlük minberlerinin tipik bir örneğidir. Mâridânî (1340) ve Aksungur (1346) camilerinin minberlerinde Moğol istilâsı sebebiyle batıya kaçan sanatkarların katkısıyla, XIII. yüzyılın sonlarından itibaren XIV. yüzyılda Kahire merkez olmak üzere gelişmeye başlayan kakma tekniğinin en erken ürünleri görülmektedir. Kahire Sultan Hasan Külliyesi'ndeki caminin (1356-1363) taş minberi ise ahşap minberlerin bazan taş minberlere örnek oluşturduğunu göstermektedir. Memlük minberlerinin en parlak devri Kahire'de XV. yüzyıla rastlamaktadır. Bu dönemde yapılan minberlerin görünümünde esaslı bir değişiklik olmayıp ayrıntılarda farklılıklar görülür. Müeyyed Camii'nin (1415-1420) minberi yıldız süslemeleriyle önemli bir örnektir. South Kensington Museum'da bulunan ve kitâbesinden Kayıtbay (1468-1496) tarafından yaptırıldığı anlaşılan taş minberin tahta kısımlarında fildişî satırlara ve boya izlerine rastlanmaktadır.

Endülüs sanatının genel özellikleri göz önüne alındığında burada sanatkarane işlenmiş birçok minberin imal edildiği düşünülebilir. Merrâküşî, II. Hakem'in (961-976) Kurtuba Ulucamii için kırmızı ve sarı sandal, abanoz, âc (ılgın), ûd-ı hindî gibi ağaçlardan yaptırdığı, tekerlekler üzerinde hareket edebilen bir minberden bahseder (İbn İzârî, II, 250). Günümüze ulaşan önemli bir örnek, kitâbesinden XII. yüzyılda Kurtuba'da yapıldığı anlaşılan ve halen büyük bölümü sağlam olan, Mera-keş'te Kasrû'l-bedî' Müzesi'nde korunan Kütübüyye Camii'nin ahşap minberidir. İnce bir işçiliğe sahip dokuz basamaklı minberin ilk basamağının yanlarına, ortalarında atnalı kemerli pencere şeklinde birer açıklık bulunan iki pano yerleştirilmiştir. Panolar kemerlerden sonra biraz daha yükselip köşelerinde konik iki topuzla nihayet bulur. Yanlardaki ve merdiven basamaklarının alınlıklarındaki zengin tezminat girift dal, yaprak ve çiçek motifli arabesk oymalarla elde edilmiştir (Al-Andalus, s. 362 vd.).

İran'da bugüne gelen az sayıdaki minberin en eskisi 445 (1053) tarihli Şüster Camii minberi olup süslemeleri, arabesk motiflerin işlendiği yıldız ve çok köşeli ahşap parçalarının birbirine geçirilmesiyle uygulanan künde-kârî tekniğinin ilk örneklerindedir. Orta İran'da Selçuklular dönemine ait beş minber bulunmakta ve

daha küçük olmakla beraber yapım tekniği ve eğri kesim oyma tezyinat hususunda Kayrean Sîdî Ukbe Camii'nin minberine benzemektedir. Bu tekniğin en güzel uygulamaları İbyâne Camii minberinde görülmektedir. Minberin yanlarında yer alan panolarda daha sonra Sâmerrâ alçı duvar süslemelerinde rastlanan derin kesim sarmal uçlu abstre yapraklar yer almaktadır. 543 (1148) tarihli Berz minberi ise korkuluklarında kafes tekniğinin uygulandığı bilinen ilk İran örneğidir. XII. yüzyıla ait en güzel minberlerden biri, Nüreddin Mahmud Zengî'nin Mescid-i Aksâ için altı Halepli ustaya yaptırdığı, fakat Haçlı istilâsı sebebiyle ancak Selâhaddîn-i Eyyûbî tarafından yerine konulabilen minberdir. 1969'da fanatik bir yahudinin Mescid-i Aksâ'da çıkardığı yangında harap olan bu ceviz minberin tezyinatında henüz başlangıç safhasındaki sedef ve fildişi kakma tekniği uygulanmıştır. XV. yüzyılın ikinci yarısı ile XVI. yüzyılın ilk yarısına ait birçok minber ise tamamen çini kaplamalıdır. Bunlar arasında özellikle Verzâne Cuma Camii, Yezd'de Çehâr Minâr Mescidi ve Hızır Şah Mescidi, Benderâbâd Külliyesi'nin mescidi, Kâşân'da Meydan Mescidi, Kûhpâyê Cuma Camii minberleri dikkat çekicidir.

Hindistan'da yapılan minberlerin hemen hepsi taştan olup çok zengin biçimde süslenmiştir. Dinî yapılarda sevilen dört pâyeli ve bezemeli çatı veya kubbe düzenlemeleri minberlere de uygulanmıştır. Daha çok Gucerât ve Ahmedâbâd eyaletlerinde rastlanan bu tür minberlere Dholka'daki 733 (1333) tarihli Hilâl Han Gâzî Camii'nin yedi basamaklı ve köşkü pâyeli minberi tipik bir örnek oluşturmaktadır. Bu minberin yan aynalıkları kabartma oymalarla süslü dört köşe parçalara bölünmüştür. Merdiven basamakları da aynı bezemeye sahiptir.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "avd" md.; Wensinck, *el-Mu'cem*, VI, 345 vd.; Abdürrezzâk es-San'ânî, *el-Muşannef* (nşr. Habîbürrahman el-A'zamî), Beyrut 1403/1983, III, 284; *Müsned*, II, 109, 226; III, 300; V, 138, 236, 237, 239; VI, 72; Buhârî, "Şalât", 64, "Cum'a", 26, "İ'tisâm", 5; Müslim, "İdeyn", 9; İbn Mâce, "Zühd", 39; Ebû Dâvûd, "Edeb", 87; Tirmizî, "Şifâtü'l-cenne", 15, "Zühd", 53; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 249 vd., 254; İbn Ebû Şeybe, *el-Muşannef* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), Beyrut 1409/1989, III, 450; İbn Şebbe, *Târîhu'l-Medîneti'l-münevvere*, I, 18; Fâkihî, *Ah'bâru Mekke* (nşr. Abdülmelik b. Abdullâh b. Dehîş), Mekke 1407/1986, III, 58 vd., 209; Taberî, *Târîh*, Beyrut 1407, III, 309; IV, 558; İbn Abdürabbih, *el-'İkdû'l-ferid* (nşr. Abdülmecîd et-Terhîni), Beyrut 1404/1983, VII, 289; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* (nşr. Hamdî Abdülmecîd es-

Selefi), Musul-Beyrut 1404/1983, XX, 167; Zemaşerî, *Esâsü'l-belâga*, Beyrut 1404/1984, s. 443; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Amrî), I, 77; VI, 226; IX, 393; XII, 161; LII, 344; LIX, 163, 491; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 240; II, 471; III, 276; V, 219, 297, 372, 408; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, II, 250; İbnü'l-Hâc el-Abderî, *el-Medhal*, Kahire 1401/1981, II, 268; İbn Haldûn, *Mukaddime*, Beyrut 1967, s. 477; Kalkaşendî, *Me'âşirü'l-inâfe*, I, 186; Makrizî, *el-Hitâ*, II, 247; Bedreddin el-Aynî, *'Umdetü'l-kârî*, Kahire 1392/1972, V, 303, 304; Semhûdî, *Vefâ'ü'l-vefâ bi-ahbâri dâri'l-Muştafa*, Kahire 1326, I, 282, 354; G. Migeon, *Manuel d'art musulman*, Paris 1927, I, 292 vd.; Suâd Mâhir Muhammed, *Mesâcidü Mısr ve evliyâ'üha's-şâlihûn*, Kahire 1981, I, 375, 394-395, 535, 536; Tâhâ el-Velî, *el-Mesâcid fi'l-İslâm*, Beyrut 1409/1988, 191 vd., 210 vd.; Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâtübü'l-idâriyye* (Özel), I, 148, 149, 150, 151; *Al-Andalus: The Art of Islamic Spain* (ed. J. D. Dodds), New York 1992, s. 362 vd.; S. M. Zwemer, "The Pulpit in Islam", *MW*, XXIII/3 (1933), s. 217 vd.; J. Pedersen, "Mescid", *IA*, VIII, 31 vd.; a.mlf., "Minbar", *EP* (İng.), VII, 73-76; J. Golmohammad, "Minbar", a.e., VII, 76-79; J. Burton-Page, "Minbar", a.e., VII, 79-80; G. S. P. Freeman-Grenville, "Minbar", a.e., VII, 80; "Bimah", *EJd.*, IV, 1002; Ahmet Önkâl – Nebi Bozkurt, "Camii", *DİA*, VII, 52.

NEBİ BOZKURT

Anadolu Selçukluları ve Osmanlılar. Anadolu Selçukluları'ndan kalan ve tamamı ahşap olan minberlerin en eskisi Konya Alâeddin Camii minberidir. Kitâbesinden 550 (1155) yılında tamamlandığı anlaşılan künde-kârî tekniğindeki minberin kapı açıklığı dilimli bir sivri kemerle, üç yanı firizlerle süslenmiştir; söveleri ise kozalaklarla son bulur. Üçgen biçimindeki taç kısmının ortasında küfî hatla yazılmış bir âyet bulunmaktadır. Aynalık kısmında altı köşeli yıldız motifinin tekrarıyla bir kompozisyon oluşturulmuş ve buraya caminin ilk bânisi Sultan I. Mesud'un adının geçtiği küfî kitâbe yerleştirilmiştir. Yan aynalıklarında, üzerleri rûmîler ve asma dallarından ince kabartmalarla bezeli geometrik geçmeler kullanılan minberin korkuluk şebekesi geometrik şekillerden meydana gelmiştir. Köşk kısmının

Siirt Ulucamii'nin ahşap minberi (Ankara Etnografya Müzesi)

Konya Alâeddin Camii'nin hakiki künde-kârî tekniğinde yapılmış minberi

üstü sekizgen kasnaklı bir piramitle kapatılmıştır. XII. yüzyıla ait minberlerden diğer bir önemli örnek de Karaman Beyi II. İbrâhim tarafından Aksaray Ulucamii'ne götürülen Selçuklu minberidir. Kitâbesinden Sultan Mesud devrinde inşa edildiği anlaşılan eser künde-kârî tekniğinde yapılmıştır. Halen Harput Sâre Hatun Camii'nde bulunan ve aslında Harput Ulucamii'ne ait minber de aynı yüzyıldan olup hakiki ve taklit künde-kârî ile uygulama tekniklerinin bir arada kullanılmış olduğu bir örnektir.

XIII. yüzyılda Kayseri Ulucamii'nin minberi çakma-kabartma künde-kârî tekniğiyle yapılmıştır. Ankara Etnografya Müzesi'nde yer alan, künde-kârî tekniğinin kullanıldığı Siirt Ulucamii minberinin korkuluklarına boydan boya girift bezemeli küfî hatla Ahzâb (33/56) ve Zümer (39/74) sûrelerinden âyetler işlenmiştir. Ayrıca minberde çeşitli tamirlere işaret eden usta adları bulunmaktadır. XIII. yüzyıldan kalan önemli bir örnek de Malatya Ulucamii'nin onarılarak Ankara Etnografya Müzesi'nde teşhir edilen minberidir; burada künde-kârî ve eğri kesim tekniği birlikte kullanılmış olup aynalık bordürlerinde küfî hatlar yer alır. 635 (1238) yılı civarında çakma-kabartma künde-kârî